

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационния труд на *Яна Манова-Георгиева*
**„ТИПОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ПРОЗВИЩНИТЕ
ИМЕНА В БЪЛГАРСКИ И АНГЛИЙСКИ ЕЗИК“**

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление

2.1. Общо и сравнително езикознание

(Общо езикознание)

Рецензент: проф. д-р Васил Г. Райнов д.н.

Докторантката Яна Славчева Манова-Георгиева е родена на 20 май 1981 г. в Благоевград. Завършва Филологическия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“ като магистър в специалността Английска филология.

В настоящия момент тя е преподавател по английски език в ЮЗУ –Благоевград, води дисциплини по практически английски език – превод, граматика, лексика, както и семинарни упражнения по стилистика на английския език, по транскрипция, транслитерация и номинативна символика. Докторантката има и завиден стаж от тринадесет години, през които непрекъснато е преподавала английски език. Като допълнителна практика, отбелязана в нейната автобиография, е посочена преподавателска работа към Езиковия център на Американския университет в Благоевград. Г-жа Манова участва активно от 2012 г. досега в проекти на ЮЗУ, осъществяващи студентски практики, а също и в проекти за повишаване на професионалните компетенции на академичния състав във висшето учебно заведение. Цялата нейна професионална дейност говори за една много сериозна ангажираност към преподаването на английския език.

Досега тя има осем публикации в наши и чужди издания, участвала е в редица научни форуми.

Яна Славчева Манова-Георгиева е редовен докторант с научен ръководител доц. д-р Антоанета Михайлова от Филологическия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“, катедра „Германистика и романистика“.

Дисертационният труд на „**Типологична характеристика на прозвищните имена в български и английски език**“, в обем на 196 страници, включва увод, три глави и приложения, е оригинално изследване на две антропонимни системи в българската ономастика. Работата е иновативна и актуална за света, в който живеем днес – свят на интензивни контакти и смесване на култури.

Уводната част е стегната, информативна и обхваща 10 страници, в които авторката представя предмета, целта и теоретичната рамка на изследването. В началото на труда тя заявява, че „личните имена, прякорите и прозвищата във всеки език и култура са поле, интересно и неразорано“. Не мога да се съглася напълно с тази констатация, особено с неразораното поле във всички езици и култури, тъй като в много европейски страни се полагат изключителни грижи за изследването на този клас оними, напр. в Германия, в Белгия, Швеция, Полша и мн. др.

Изборът на темата се обосновава от практиката на докторантката, непрекъснато сблъскваща се с проблема при предаването на имената в преводите на чужд език.

Манова-Георгиева дава примери за учени, специалисти от различни области, които изследват личните имена. Критериите при подбора на конкретните изследователи са неясни, а посочването на специалиста ономаст буди недоумение. Авторката подкрепя тезата на Данчев, че „областта, в която почти няма системни съпоставителни анализи е ономастиката“. Трябва да припомним, че мнението на специалиста е от края на деветдесетте години на миналия век. Двадесет години по-късно има промени и в тази научна област, затова твърдението вече е неправдоподобно. Вярвам, че в бъдеще авторката ще коригира данните като се опре в по-голяма степен на съвременните ономастични изследвания.

Целите и задачите на дисертационния труд са точно и ясно формулирани. Като основна цел се посочва „да се направи съпоставителен анализ на личноименната система и типологията на прякорите в българската и английската литература през определен времеви отрязък“. Манова-Георгиева описва с голяма прецизност и конкретните задачи, които си е била поставила. Подробно са представени всички приложени научни методи в труда. Дисертантката излага и една основна хипотеза, която трябва да провери в хода на изследването, а именно, че „българската литература е по-богата в количествено отношение откъм имена и употреба на прякори в сравнение с английската“, а анализът на преводния корпус ще разкрие типологията на прозвищата и номинативната символика.

В началото на труда липсва апарат с използваните термини. Включването на повече термини за лично и фамилно име би допринесло за по-добрата стилистика на текста, както и би спомогнало да се избегнат редица двусмислици.

За решаването на поставените задачи е привлечен антропонимен материал (4188 онима), който включва два корпуса от лични имена и прякори в произведенията на двама английски и двама български автори.

Първа глава на труда (30 стр.), е посветена на личните имена в български и английски език. В началото на тази глава Манова разглежда подробно интерпретации за личното име.

Първата подточка е озаглавена *Значение на личните имена в българския език*. И досега това е най-обсъжданият въпрос в антропонимията, който все още не е получил достатъчно приемлив отговор (няма категорично решение): дали преноменът (личното име) има значение и какъв е характерът на това значение. Тъй като въпросът е ключов при изясняване на тезите в дисертацията, би било добре, ако в бъдеще авторката обърне по-голямо внимание на него, като се позове и на някои съвременни постановки на български учени-ономасти, напр. определението на Янев, че „ако личното име има някакво значение, то това значение може да се определи като *актуално*“ (Янев 2009: 3, 23).

В тази глава дисертантката е извела в отделна подточка и темата за *фамилните и родовите имена в българския език*. Похвално е, че авторката е направила опит да внесе някаква яснота при изясняването на тези типично български антропонимни подвидове или поне да приложи определения за тях. Досега въпросът не е напълно осветлен. Все пак, препоръчвам да се вземат под внимание някои излезли досега трудове: за родовите имена (Чолева-Димитрова 2011); за фамилните имена (Янев 2009; Нецова 2016).

В първа глава се разглежда и значението на личните имена в английския език. Манова-Георгиева се позовава на изказаното становище за значението на преномените от един от най-видните теоретици по антропонимия – проф. Уили Ван Лангендонк, което може да бъде приветствано. Тук авторката предлага и класификация на английските лични антропоними, като ни запознава и с особеностите на британската личноименна система. Обърнато е голямо внимание и на фамилните имена в английския език. Доста изчерпателна

и информативна е частта от първа глава, в която са разгледани собствените имена в превода. Приносни са изводите, направени от докторантката в края на главата.

Втора глава (14 стр.) на дисертацията разглежда прякорите в български и английски език. Авторката е поместила някои определения за прякорите, цитирайки различни автори. Правилна е нейната постановка, че „както и при личните имена, с прякорите се занимава основно науката ономастика“. Затова смятам, че би било удачно да се споменат някои съвременни изследвания на ономасти, където антропонимният феномен прякорно име е разгледан много задълбочено. Ето и едно от последните определения: „прякорите отразяват конкретни качества и способности на индивидите. Те са такива антропонимни маркери, при които освен за актуално значение можем да говорим и за лексикалносемантична мотивираност... Даването на прякор е своеобразна мисловна интерпретация на обектите и явленията от действителността и ... е в тясна връзка с лингвокултурния концепт „образно сравнение“ (Янев 2014: 56).

В отделна подточка дисертантката е съсредоточила вниманието си върху значението и типологичната характеристика на прякорите. С основание тя се насочва към поставянето на един вътрешносистемен антропонимен проблем в българския език – разликата между прякор и прозвище. Работата само би спечелила, ако се позове на съвременните трудове на ономасти, както и на основни трудове, свързани с проблема, на езиковеди, като проф. Мурдаров напр., въз основа на чиито публикации са цитираните по-късни работи.

Манова-Георгиева предлага и подробна типологична класификация на прякорите в български и английски език. В изводите и заключенията към тази глава тя изтъква различията на термина *прякор* в двата езика: „в английската терминология, *nickname* включва *прякор* и *умалително име*,... докато в българския език терминът *прякор* може да включва *прозвище*, но не и *умалително име*“. Според повечето учени, изследващи българските прякори и прозвища, е обратното: „прозвището е по-широко обхванен термин, който би могъл да се отнася към всички отличителни черти на личността, докато прякорите са тези прозвища, които имат ясно изразен подигравателен аспект, ироничен характер. Т. е. двата термина влизат в квазисинонимни отношения, при които *прозвище* се явява хипероним на хипонима – *прякор*“ (Янев 2014: 59; Мурдаров 1984).

Яна Манова прави важна констатация, че прякорите и прозвищата са по-широко застъпени в българския език, отколкото в английския.

Третата глава на труда – Анализ на прякорите и имената в литературата (80 с.) – е най-обемната част от дисертацията, където авторката разгръща темата в пълнота, показва и най-убедително качествата си на изследовател, който достига до обобщения след продължителни наблюдения на голямо количество емпиричен материал. Работата е структурирана прецизно. Дисертантката е направила удачен подбор на литературни произведения както на българските, така и на английските автори. Идеята да се състави корпус от произведения от приблизително един и същи исторически период е правилна. Ценни са личните наблюдения на Манова върху литературното творчество на избраните автори (Иван Вазов, Йордан Йовков / Чарлз Дикенс и Уилям Текери), че те „показват сходна склонност към внимателен подбор на имена и прозвища или прякори за своите герои“. Важен елемент, свързан с подбора на авторите е, че те са представители на едно и също литературно течение – реализъм. Манова е ексцерпирала лични и фамилни имена и прякори от 19 произведения на споменатите български автори (Иван Вазов и Йордан Йовков), като обемът на обработените литературни произведения е няколко хиляди страници. Напълно съм съгласна с авторката, че „приблизително еднаквият брой страници за всеки един от авторите осигурява възможност за сравнение и прави количественото съпоставително изследване на имената и прякорите / прозвищата в двата езика по-надеждно“. На съпоставителен анализ в тази част от изследването са подложени 1409 лични и фамилни имена, 397 „говореци“ имена и 288 прякори и прозвища.

Докторантката представя подробен анализ поотделно за имената в произведенията на българските и английските автори. За класификационен модел приема предложението по-подробен вариант на Н. Ковачев.

Тук има някои неточности, свързани с тълкуването на лични и фамилни имена или прякори (стр. 69, 72, 82, 89, 90, 91), напр. ЛИ *Климе*, авторката го посочва като руско, то е производно от *Климент*, с лат. произход, характерно е за българската антропонимна система (срв. Климент Охридски), днес се среща и женско лично име – Клементина, откриваме го в романите и на други български писатели. Личното име „*Гърдьо* (от гърди) ... с прозрачно значение“, 89 с., всъщност е старинно българско име, XIV-XV в., с осн. от стб. *грьдъ* 'упорит, твърд, страшен' (Заимов 1988: 74). Личното име *Люцкан*, XVI в., всъщност има друга основа, различна от посочената, което променя тълкуването на

номинацията. За прякор *Арнаутина* – не винаги е с отрицателна конотация, възможно е и прозвище на човек, преселник откъм Албания.

От приложения анализ Манова-Георгиева установява, че „най-голям брой прякори при Вазов отразяват физическа или психологическа характеристика. При Йовков физическата категория е на второ място, а най-голям е броят на прякорите, отразяващи професия и служба“ (98 стр.).

Анализът на прякорите и личните имена в английската литература се основава на ексцерпирания материал от произведенията на Чарлз Дикенс и Уилям Текери. Манова-Георгиева разглежда подробно антропонимите по приетия от нея класификационен модел. Тя стига до важните заключения, че в английската литература няма практика авторите да залагат на прякори и прозвища за характеризиране на героите си. Доказателство за това е и по-малкият им брой в сравнение с българските антропоними. „Именно поради това процентът на „говорещите“ имена в английската литература и в частност при изследваните в дисертационния труд автори е 28,25 %, на фона на 5,5% в прякори и прозвища. Имената без семантична натовареност са 62,25%. Това прави 78,25% неутрални имена за двамата изследвани автори и 21,5% - за символните имена.“ От произведенията на английските автори най-голям процент прякори са регистрирани в „Приключенията на Оливър Туист“ на Чарлз Дикенс.

Трябва да оценим много високо положения от докторантката упорит труд за систематизирането и анализите на голямо количество антропонимен материал. Информацията е представена в различни графики, което допринася за по-голямата прегледност на труда, систематизиране на основните данни, а оттам и за по-лесното възприемане на научния текст. Едни от многото важни изводи, направени в дисертацията, се отнасят до количествените показатели на изследваните антропоними. Не на последно място това онагледяване на изследвания материал придава на изследването завършеност и го причислява към съвременните ономастични трудове.

Тази част от труда трябва да определим като изключително приносна – положен е огромен труд, реализирана е една оригинална, добре премислена идея от млад учен с добри езиковедски и културологични познания.

С подчертан приносен характер са **изводите**, направени от Манова, в края на проучването. Освен приликите между двете изследвани антропонимни системи, се

очертават и немалко различия. Такива Манова-Георгиева открива най-вече при фамилните имена в двете различни култури, особено в периода на възникване на фамилните имена. „Английските фамилни имена датират от XIII в. (Уикли 1914), докато в българската култура наличие на фамилни имена се забелязва около средата на XIX в. (Илчев 2012).“ По този въпрос, разбира се, може да се спори, но не е тук мястото.

Основните изводи, направени в дисертационния труд са свързани с номинативната практика и културните традиции на двата народа, отразени в произведенията на емблематични произведения на известни български и английски автори: „в английския език се наблюдават два пъти повече „говорещи имена“ в сравнение с тези в българския език. В английските произведения бяха открити 25% „говорещи“ имена, а в българските – 10,5%. Прякорите и прозвищата в български език са 26,5%, а в английски – 18%.“ Приликите и различията в номинацията до голяма степен водят до разкриването на черти от народопсихологията в двете литератури: „наблюдава се липса на категории в българската литература, като например *религиозни убеждения, военни титли и въоръжение*, но пък изпъкват нови категории като *характерна особеност на носителя, асоциация с цветове, облекло и дрехи, идейни убеждения и вярвания, асоциация с храни*“.

В работата са поместени и изключително ценни приложения – таблици с антропонимите от преводната литература.

Трудът има подчертан приносен характер. Авторката е посочила редица приносни моменти, някои от които определям като изключително важни:

1. Дисертационният труд е първото систематично изследване на типологизацията на прозвищните имена в английския и в българския език от гледна точка на начините на образуване и честотата на употреба, базирано на представителен преводен корпус от 4188 ексерпции от двата изследвани езика.

2. За първи път се предлага контрастивен анализ на прозвищните имена в българския и в английския език като се използва преводен корпус от представители на едно литературно течение, творили по приблизително едно и също време.

3. След изследване на преводния корпус се предлага обобщена типологизация на прозвищните имена в българския и в английския език.

4. Предлага се нов подход при анализа на езиков материал, като съществуващите теоретични принципи се обогатяват въз основа на резултатите от преводния корпус.

Авторефератът включва всички важни моменти на изследването, изготвен е съобразно изискванията – поместени са приносните моменти, литературата и направените публикации по темата на дисертацията, които са седем на брой.

Като цяло трудът **„Типологична характеристика на прозвищните имена в български и английски език“** е едно твърде интересно проучване върху българските и английските прякори, прозвища, лични и фамилни имена. Дисертантката предлага оригинално по замисъл и решение антропонимно изследване. Работата е иновативна, с изключително ценни изводи и обобщения. Налице е едно съвременно ономастично изследване, което е постижение за авторката. Дисертацията трябва да бъде оценена като значителен принос не само за българската ономастика, но и за лингвокултурологията и общото езикознание.

Представеният дисертационен труд по ономастика има определен приносен характер. Това ми дава основание да предложа с убеденост на уважаемото научно жури да гласува положително за присъждането на докторантката Яна Манова-Георгиева образователната и научна степен „доктор“.

5.01.2017 г.

Рецензент:

(проф. д-р Васил Г. Райнов д.н.)

